

Motion till riksdagen 2025/26:3187

av **Martina Johansson m.fl. (C)**

Socialförsäkringar

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att återkomma med kompletterande åtgärder för att komma till rätta med de ökande sjuktalen som framför allt drabbar kvinnor och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en samhällslön för dem som aldrig någonsin kommer att vara aktuella för ett lönearbete, på grund av svåra fysiska och psykiska funktionsnedsättningar, bör utredas och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör uppdra åt Försäkringskassan att genomföra en informationskampanj om förebyggande sjukpenning för att minska sjukskrivningarna och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör presentera en handlingsplan för att åtgärda den ojämställda sjukskrivning som gäller mellan kvinnor och män och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt bör lägga fram förslag om flexibla förmånsnivåer i sjukpenningen och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tydliggöra Försäkringskassans samordningsansvar och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av tidiga avstämningsmöten och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta en fristående funktion inom Försäkringskassan för de försäkringsmedicinska rådgivarna och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en rekommendation om en kortare första sjukskrivningstid och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förenkling av sjukintyg och tillkännager detta för regeringen.

11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förstärka möjligheterna till flexibel återgång i arbete och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fritt disponera deltidssjukskrivningstimmar och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att processen från sjukskrivning till arbete måste tydliggöras mellan alla inblandade parter och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över styrningen av statliga arbetsgivare för att säkerställa att de lever upp till sina ansvarsområden i rehabiliteringsprocessen och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över kraven och instruktionerna till arbetsgivare gällande upprättande av plan för återgång i arbete och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det arbetslivsinriktade rehabiliteringsstödet bör begränsas till små och medelstora arbetsgivare, samtidigt som det totala stöd som varje arbetsgivare kan ta emot utökas, och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka rehabiliteringskedjan med tydliga tidsramar och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt bör tillsätta en utredning för att återinföra en borte tidsgräns i sjukförsäkringen och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna till ekonomisk trygghet vid svåra livskriser och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över den del av konstruktionen i sjukförsäkringen som gäller taket i absolut belopp när en arbetslös blir sjukskriven, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av tydliga åtgärder för att möjliggöra för personer med funktionsnedsättning att driva företag och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över sjuk- och aktivitetsersättningen så att fler får hjälp att komma i arbete, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en utredning bör se över om ersättningen vid daglig verksamhet bör nationaliseras och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheterna för personer med sjuk- eller aktivitetsersättning att studera med bibehållna ersättningar och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheterna till studier som ett alternativ till daglig verksamhet och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tydliggöra och förstärka statens engagemang inom ramen för samordningsförbunden och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att kunna finna lokala lösningar inom Finsam och tillkännager detta för regeringen.

28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Inspektionen för socialförsäkringen bör få i uppdrag att utvärdera hur kunskap och erfarenheter från samordningsförbunden tas till vara och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att studenthälsans och sjukvårdens ansvar för studenters rehabilitering behöver utredas och tillkännager detta för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genussäkra arbetsskadeförsäkringen och tillkännager detta för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att instifta ett arbetsmedicinskt råd inom arbetsskadeförsäkringen och tillkännager detta för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över ersättningen i fall då det är svårt att säkerställa att en skada beror på arbetsplatsen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förstärka informationen kring förebyggande arbetsskadeförsäkring och tillkännager detta för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en modern, liberal politik för barnens bästa och för jämställda och jämlika villkor för alla föräldrar och tillkännager detta för regeringen.
35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att införa en ny jämställdhetsbonus liksom en jämställdhetsbonus för vård av barn och tillkännager detta för regeringen.
36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen snarast bör återkomma med förslag om att avskaffa lägstanivådagarna i föräldraförsäkringen och tillkännager detta för regeringen.
37. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att 80 procent av dagarna ska tas ut innan barnet har fyllt tre år, i stället för som i dag fyra år, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det ska vara tillåtet med ett obegränsat antal dubbeldagar och tillkännager detta för regeringen.
39. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tidigt utvärdera de nya reglerna om möjlighet till överlåtelse av föräldradagar i föräldraförsäkringen och tillkännager detta för regeringen.
40. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheterna att koppla skyddet av en förälders sjukpenninggrundande inkomst till hur länge hen har varit ledig i stället för till barnets ålder och tillkännager detta för regeringen.
41. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt bör presentera förslag om att avskaffa den s.k. snabbhetspremiern och tillkännager detta för regeringen.
42. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen snarast bör svara på ett tillkännagivande om att en företagare under sin föräldraledighet ska kunna bedriva viss begränsad administrativ, styrande verksamhet i sitt företag utan att förlora sin föräldrapenning, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
43. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över föräldraledighetslagen och tillkännager detta för regeringen.
44. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur barns dedikerade tillgångar från exempelvis arv eller brottsofferersättningar kan undantas

- vid bedömningen av ett hushålls ansökan om bostadsbidrag och tillkännager detta för regeringen.
45. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att gränsdragningen mellan hemmavarande barn och umgängesbarn bör beaktas när det gäller bostadsbidragets effekter på olika familjekonstellationer och tillkännager detta för regeringen.
 46. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avskaffa flerbarnstillägget för barn nummer två och tillkännager detta för regeringen.
 47. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att vidga rätten till tillfällig föräldrapenning i vissa fall och tillkännager detta för regeringen.
 48. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen måste säkra att socialförsäkringsreglerna för gränspendlare får ökad flexibilitet och tillkännager detta för regeringen.
 49. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i samarbete med regeringarna i de nordiska grannländerna ska utöka möjligheten till undantag i socialförsäkringsreglerna för gränspendlare och tillkännager detta för regeringen.
 50. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör uppdra åt berörda myndigheter att genomföra en informationskampanj gentemot unga vuxna, föräldrar och företagare om livsinkomstens betydelse för pensionen och tillkännager detta för regeringen.
 51. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om tydligare reglering av kommunernas ansvar för pensionärernas levnadsstandard och tillkännager detta för regeringen.
 52. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av äldres kostnader och ersättningar och tillkännager detta för regeringen.

Vi måste komma tillrätta med de höga sjuktalen som framförallt drabbar kvinnor

Det är när vi drabbas av ohälsa som samhället behövs som allra mest. För någon som måste ägna all sin energi åt återhämtning kan det vara helt oöverstigligt att ta rätt kontakter för att kunna återgå i arbete. Det är i sammanhang som dessa som staten måste vara aktiv och som allra starkast. Tyvärr är det långt ifrån alltid så. Det svenska sjukförsäkringssystemet är synnerligen omfattande, komplext och oöverskådligt. Många människor vittnar om hur de har blivit runtskickade mellan olika system och instanser och att de upplever att ingen ser dem. Detta är ovärdigt en modern välfärdsstat och Centerpartiet vill därför se ett antal reformer av sjukförsäkringssystemet och ett förtydligande av Försäkringskassans samordningsansvar.

Redan i den parlamentariska socialförsäkringsutredningens slutbetänkande (Mer trygghet och bättre försäkring, SOU 2015:21) föreslogs en stor mängd reformer. Det skulle bidra till en tydligare och mer förutsägbar försäkring för väldigt många. Alla partier utom Vänsterpartiet stod bakom betänkandet, varför det har funnits en naturlig förväntan att reformerna skulle implementeras. Centerpartiet har återkommande efter-

frågat initiativ från regeringen, vilken har tillsatt utredningar som inte givit några märkbara förbättringar.

En rimlig levnadsstandard för de allra mest utsatta

För Centerpartiet är det en självklar utgångspunkt att sjukförsäkringen ska försäkra mot inkomstbortfall och att det alltid ska löna sig att arbeta. Samtidigt måste vi som välfärdsland kunna ge de mest utsatta människorna rimliga livsvillkor. Det är inte rimligt att människor ska tvingas vara ekonomiskt beroende av föräldrar, syskon eller andra anhöriga. Centerpartiet vill därför se en utredning om införande av samhällslön för dem som aldrig någonsin kommer att vara aktuella för ett lönearbete, på grund av svåra fysiska och psykiska funktionsnedsättningar.

Användningen av förebyggande sjukpenning bör utökas

Det finns möjlighet att bevilja sjukpenning i förebyggande syfte. Detta kan vara ett sätt att angripa problem innan de leder till en långvarig sjukskrivning. Dock utnyttjas denna möjlighet i mycket liten utsträckning. Centerpartiet anser att tidiga insatser är en viktig del av arbetet för att minska sjukfrånvaron och vill därför att användningen av förebyggande sjukpenning ska öka. En trolig orsak till det låga nyttjandet är bristande kunskap om denna möjlighet. Vi anser därför att regeringen bör uppdraga åt Försäkringskassan att genomföra en informationskampanj kring den förebyggande sjukpenningen.

Åtgärda ojämställda sjukskrivningar

Kvinnor är sjukskrivna i betydligt högre grad än män. Enligt Försäkringskassan uppgick antalet pågående sjukfall i april 2023 till 67 753 för män och 127 591 för kvinnor. En skillnad på 88 %.

Försäkringskassan för idag statistik över skillnaderna i sjukfrånvaro men få studier sker för att dra några slutsatser. Centerpartiet vill nu se krafttag mot dessa skillnader. Vi anser att regeringen bör presentera en handlingsplan med konkreta och tydliga steg för att åtgärda de ojämställda sjuktalen.

Fler förmånsnivåer i sjukpenningen

Sjukpenning beviljas idag på 25 %, 50 %, 75 % eller 100 %. Ett sätt att underlätta återgång i arbete är en gradvis upptrappning av arbetstiden. Det stelbenta regelverket kring förmånsnivåerna försvårar dock processen. Steget från 50 till 75 % kan för många upplevas som stort och för den som kämpar för att komma tillbaka från en sjukdom eller skada riskerar alltför stora steg att leda till att rehabiliteringen försvåras.

Försäkringskassans samordningsansvar

Försäkringskassan har enligt socialförsäkringsbalken ansvaret för att samordna och utöva tillsyn över de insatser som behövs för rehabilitering. Detta uppdrag tolkas emellertid olika av olika parter och alltför ofta blir det otydligt. Centerpartiet anser att Försäkringskassans uppdrag måste förtydligas gentemot alla parter.

Samordningsansvaret bör innebära att Försäkringskassan från början till slut har uppdrag och mandat att samla de parter och de resurser som behöver bistå den försäkrade i dennes rehabilitering. Regeringen bör i dialog med Försäkringskassan säkerställa att så sker.

Tidiga avstämningmöten

Ett allvarligt problem för sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocessen är att den tenderar att komma igång väldigt sent. De avstämningmöten som Försäkringskassan i sitt samordningsuppdrag ska ha med den sjukskrivnes arbetsgivare dröjer i snitt 400 dagar för kvinnor och 392 dagar för män efter första sjukskrivningsdagen. Därefter dröjer det ännu en tid innan åtgärder kan påbörjas. Det är inte rimligt! Forskning har visat att sjukskrivningar längre än 1 månad markant försämrar möjligheten att återgå i arbete. Tidiga bedömningar och kontakter med den sjukskrivne, Försäkringskassan, arbetsgivare och sjukskrivande läkare är centrala för att den sjukskrivne ska behålla kontakten med arbetsmarknaden.

Försäkringsmedicinska rådgivare

Att pröva en individs arbetsförmåga är en grannliga uppgift som förstås kräver tillgång till medicinsk kompetens. Sådan kompetens finns inte naturligt hos en handläggare. Det är inte heller sjukvårdens uppgift att pröva rätten till sjukpenning. För att myndigheten ska kunna göra en självständig och rättssäker prövning av rätten till sjukpenning behöver man kunna säkerställa denna kompetens. Därför är de försäkringsmedicinska rådgivarna en viktig resurs i en väl fungerande sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocess. Centerpartiet anser därför att denna funktion bör byggas ut till en fristående funktion inom Försäkringskassan.

En kortare första sjukskrivningstid

Sjukskrivningstiderna behöver kortas. Idag är det vanligt att den första sjukskrivningen är 30 dagar. Vi vill se en rekommendation om en kortare första sjukskrivningstid – förslagsvis en vecka – och vi vill också se fler deltids- än heltidssjukskrivningar.

Förenkling av sjukintyg

Förenkling av sjukintyg bör kunna ske genom att en viss diagnos utifrån röntgenfynd ger ett visst antal dagar utan motivering. Tiden ska kunna förkortas av den försäkrade. Ett bra exempel när det skulle passa är vid frakturer.

Det bör också prövas att ge Försäkringskassan möjlighet att rekvirera journalkopior för att själva göra bedömningen av arbetsförmågan.

Flexibel återgång i arbete

Kravet på att arbetsförmågan ska prövas dag för dag ger orimliga konsekvenser för många människor. För en person som är sjukskriven på 75 % och har en timmes restid till jobbet kan det vara betydligt bättre att jobba två halvdagar per vecka än att tvingas resa till och från sin arbetsplats för att arbeta två timmar alla dagar i veckan.

Rehabiliteringsprocessen är dessutom långt ifrån alltid linjär. Med dagens regelverk är det inte möjligt att prova att öka sin arbetstakt, vilket försvårar många människors tillfrisknande, och Centerpartiet har därför vid flera tillfällen föreslagit förändringar i sjukförsäkringen som möjliggör en mer flexibel återgång i arbete.

Friare disponering av sjukskrivningsstimmar vid deltidssjukskrivning

En väg till större flexibilitet är om individen kan förlägga deltidssjukskrivning så att den anpassas till behovet av rehabilitering. För att åstadkomma detta bör individen utifrån en diagnos beviljas ett visst antal sjukskrivningsstimmar som kan disponeras fritt.

Processen från sjukskrivning till arbete måste tydliggöras för alla inblandade parter

Av en rapport från Inspektionen för socialförsäkringen 2017 framgår att kontakten mellan Försäkringskassan och den sjukskrivande läkaren tar för lång tid. Försäkringskassan har samordningsansvar mellan den sjukskrivne, vården och arbetsgivaren. Arbetsgivaren har ansvar för den sjukskrivnes återgång i arbete men får inte ta del av sjukintyget utan dennes medgivande. Försäkringskassan kan inte kräva medicinsk rehabilitering av hälso- och sjukvården för hur de hanterar och prioriterar i sitt ansvarsområde. Arbetsförmedlingen ska samverka med Försäkringskassan och den sjukskrivne om omställning, men enligt en rapport från Riksrevisionen nekar Arbetsförmedlingen ofta till inställningsmöten. Processen från sjukskrivning till arbete måste tydliggöras för alla inblandade parter.

Se över styrningen av statliga arbetsgivare

I rapporten Vägen till arbete efter nekad sjukpenning (RiR 2020:12) visade Riksrevisionen att statliga arbetsgivare som ingick i studien inte levde upp till kraven på att upprätta en plan för den anställdes återgång i arbete.

Detta är en skyldighet som har ifrågasatts och som har skapat mycket oro bland mindre företag på grund av de otydliga förutsättningarna. De arbetsgivare som omfattas av Riksrevisionens rapport är dock inga små företagare; det rör sig om stora statliga myndigheter med egna HR-avdelningar som aldrig behöver oroa sig för sin finansiering i det korta loppet.

Vi som medborgare måste kunna förvänta oss att regeringen säkerställer att de egna arbetsgivarna föregår med gott exempel. Ett minimikrav är att man lever upp till de lagar som gäller för arbetsmarknaden. Regeringen bör därför snarast se över styrningen av statliga arbetsgivare så att dessa uppfyller de krav som ställs på samtliga arbetsgivare.

Upprättande av en plan för återgång i arbete

Kraven på arbetsgivarna i rehabiliteringsprocessen har återkommande kritiserats och många arbetsgivare beskriver upplevelsen av oro och osäkerhet inför en sjukskriven medarbetare. Ett exempel på detta är kravet på att upprätta en plan för återgång i arbete.

En tydlig framgångsfaktor för en lyckad sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocess är att såväl arbetsgivaren som den sjukskrivne och det offentliga engagerar sig och är närvarande i processen. Det är viktigt att alla parter vet och förstår sin roll och sitt ansvar. Regeringen bör därför se över hur kraven och instruktionerna till arbetsgivare kan förbättras för att underlätta för arbetsgivarna att ge det bästa stödet till sina medarbetare.

Det arbetslivsinriktade rehabiliteringsstödet

För att uppmuntra fler arbetsgivare till att investera i förebyggande och rehabiliterande insatser, och för att stötta dem som väljer att göra det, finns sedan 2014 det så kallade rehabiliteringsstödet. Anslaget för rehabiliteringsstöd uppgick 2021 till 150 miljoner kronor.

Rehabiliteringsstödet kan göra särskild nytta för mindre arbetsgivare, som i många fall har mindre resurser för att göra nödvändiga investeringar. Dessvärre pekar uppgifter från Hjärnfonden på att stödet utnyttjas i liten grad av små och medelstora arbetsgivare. Rehabiliteringsstödet omfattar inte heller tillräckligt många typer av insatser som kan göra stor skillnad för att förebygga stressrelaterad psykisk ohälsa, inklusive på grupp-nivå.

Rehabiliteringsstödet bör därför ses över och reformeras i syfte att öka nyttjandegraden hos små och medelstora arbetsgivare. Stödet bör dessutom breddas för att omfatta fler typer av insatser som förebygger stressrelaterad psykisk ohälsa, inklusive på grupp-nivå. Genom att rehabiliteringsstödet vässas kan det göra större nytta för fler småföretagare och deras medarbetare, både genom att förebygga sjukskrivning och genom att underlätta återgång till arbete.

Rehabiliteringskedjan

Centerpartiet anser att tidsgränserna i rehabiliteringskedjan är ett viktigt stöd för den enskilde. De ger en ökad förståelse för processen samtidigt som de skapar tydliga incitament att bidra till rehabiliteringen. Vi vet att människor mår bra av sociala sammanhang, och vi vet att människor som är sjukskrivna länge får allt svårare att komma tillbaka och att risken att hamna i utanförskap ökar.

Centerpartiet drev under vintern 2021 fram förändringar i rehabiliteringskedjans prövning vid dag 180. Syftet med denna förändring var att säkerställa att människor som är i slutskedet av sin rehabilitering och som kan anses ha goda förutsättningar att återfå sin tidigare arbetsförmåga ska kunna fullfölja rehabiliteringen.

Från partier, både till höger och till vänster, hörs alltmer högljudda krav på en allmän uppluckring av rehabiliteringskedjan. Centerpartiet är starkt kritiskt till dessa krav som med stor sannolikhet skulle leda till en återgång till den situation som rådde i början av 2000-talet då sjukskrivningarna ökade lavinartat. Sjukförsäkringen är en omställningsförsäkring och ska stödja människor att återfå sin arbetsförmåga; därför är tidsgränserna mycket viktiga.

Den bortre tidsgränsen i sjukförsäkringen bör återinföras

Den bortre tidsgränsen i sjukförsäkringen avskaffades av den rödgröna regeringen 2016. I samma veva ändrades praxis vid bedömningen av sjukpenning, vilket medförde att antalet utförsäkrade ändå ökade kraftigt.

En människa som saknar arbetsförmåga ska kunna räkna med att få samhällets stöd; samtidigt är grunden för de sociala skyddsneten att vi arbetar och försörjer oss själva så långt det är möjligt. Det är inte acceptabelt att människor fastnar i långvariga sjukskrivningar utan en plan för att komma vidare.

Centerpartiet anser därför att den bortre tidsgränsen i sjukförsäkringen bör återinföras i någon form. Samtliga regeringspartier har tidigare delat denna uppfattning och tillsammans med Centerpartiet aktivt drivit detta i riksdagen. Vi förutsätter att borgerliga partier står fast vid denna uppfattning och vi förväntar oss att regeringen snarast tillsätter en utredning för att återinföra en bortre parentes i sjukförsäkringen.

Se över sjukförsäkringen så att den bättre möter företagares förutsättningar

För en småföretagare kan en tids sjukfrånvaro få svåra konsekvenser. Att vara förhindrad att producera de varor eller tjänster som man lovat att leverera eller att tvingas boka av ett säljmöte riskerar att skada ens möjligheter på lång sikt. Till detta ska läggas den administrativa börda och den osäkerhet som drabbar företagaren vad gäller möjligheterna att få ersättning från sjukförsäkringen. Centerpartiet har under många år drivit på för att företagares villkor i socialförsäkringssystemen ska ses över. Under förra mandatperioden tillsattes bland många andra Utredningen om ett förbättrat trygghets-

system för företagare, som presenterade viktiga förslag för att förbättra villkoren. Vi förväntar oss att regeringen snarast går vidare med utredningens förslag.

Se över möjligheten till ekonomisk trygghet vid svåra livskriser

Socialförsäkringen bör också bestå av försäkringar vars uttag inte alltid kan eller ska intygas av läkare. När människor drabbas av svåra livskriser som exempelvis svår sorg efter nära anhöriga blir det för vissa inte möjligt att arbeta under en tid. Sorg är ingen sjukdom men kan ändå påverka arbetsförmågan, och i vissa fall vid en nära anhörigs bortgång finns det möjlighet att bli sjukskriven men det finns inga särskilda riktlinjer för detta. Svåra livskriser ska inte betraktas som sjukdom utan ges en särskild möjlighet till att vara tjänstledig under en fastställd tid och därtill få ekonomisk ersättning via en försäkring inom socialförsäkringen.

Personer som har skyddsbehov och vistas på skyddade boenden på grund av våld i nära relation eller liknande omständigheter ska inte klassificeras som att ha nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom om så inte är fallet utan ha en ersättning i annan form av socialförsäkringen. Det kan också utgöra en del i Centerpartiets tidigare förslag om en lämningspeng för våldsutsatta.

Se över konstruktionen kring taket i absolut belopp i sjukförsäkringen för den som är arbetslös och därefter blir sjukskriven

När detta tak i absoluta tal en gång infördes var det rimligt. Nu när beloppet inte har uppräknats under ett antal år kan dock personer som är arbetslösa och sedan blir sjukskrivna drabbas orimligt hårt. Det finns därför anledning att se över konstruktionen och överväga att istället indexera detta.

Åtgärder för att möjliggöra för personer med funktionsnedsättning att driva företag

För personer med funktionsnedsättning är det i dag näst intill omöjligt att starta och driva företag. Ett sätt att kunna försörja sig själv och att bryta ett utanförskap kan vara att kunna förverkliga sina drömmar. Det måste också gälla personer med funktionsnedsättning.

Man ska inte vara rädd för att förlora sin aktivitetsersättning om man startar företag eller för att inte kunna få de basala behoven av färdtjänst och anpassad arbetsplats tillgodosedda. Det behövs tydliga åtgärder för att möjliggöra för personer med funktionsnedsättning att driva företag.

Sjuk- och aktivitetsersättningen

För Centerpartiet är det viktigt inte bara att ersättningen betalas ut korrekt utan även att förebygga och öka andelen som kommer i arbete och således aldrig ens behöver uppbara ersättning. Den som har sjuk- eller aktivitetsersättning tjänar inte heller på att söka arbete eftersom inkomsten, även om man får bostadstillägg, kan minska med en fjärdedel om man skriver in sig vid Arbetsförmedlingen.

Det är viktigt att man kontinuerligt ges möjlighet att komma ut på den reguljära arbetsmarknaden. Människor som lever med en funktionsersättning och har sjukersättning måste få bättre förutsättningar för att bryta sitt utanförskap. Deras situation kan förändras och därför menar Centerpartiet att det måste vara möjligt att våga testa att arbeta utan att förlora sin ersättning. Arbetet ska kunna vara på heltid, deltid eller enstaka dagar, för längre eller kortare perioder.

Ersättning vid daglig verksamhet

Fler av de som har rätt till aktivitetsersättning har också rätt till daglig verksamhet via LSS. Den ersättning man då får betalas av kommunen som också bestämmer vilken summa som gäller. Det skiljer rejält mellan kommunerna hur mycket som betalas ut. Centerpartiet anser inte att detta är en rimlig ordning; vi menar att det vore naturligt att staten tar ansvar för denna ersättning.

Utred möjligheterna för personer med sjuk- eller aktivitetsersättning att studera med bibehållna ersättningar

För dem som beviljats sjuk- eller aktivitetsersättning från och med den 1 juli 2008 är möjligheterna att studera begränsade. De har förvisso möjlighet att studera men måste då göra uppehåll i sin ersättning. Ersättningen kan då vara vilande under upp till sex månader för den som har aktivitetsersättning respektive två år för dem med sjukersättning.

I ett fritt samhälle ska alla människor kunna känna friheten att pröva sina vingar. Personer som uppbar sjukpenning på deltid har möjlighet att studera på deltid. Centerpartiet anser att det bör gälla även dem som har sjuk- eller aktivitetsersättning.

Utred möjligheterna till studier som ett alternativ till daglig verksamhet

Enligt förarbetena till lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) bör det övergripande målet för daglig verksamhet vara att på kortare eller längre sikt utveckla den enskildes möjlighet till arbete. En naturlig förutsättning för detta är möjligheten att studera på sina egna villkor. Centerpartiet anser därför att möjligheterna att vidareutbilda sig som ett alternativ till traditionell daglig verksamhet bör utredas.

Staten måste förstärka sitt engagemang för samordningsförbunden

För dem som har svårt att återgå i arbete eller står långt ifrån arbetsmarknaden finns samordningsförbunden – Finsam – som måste nyttjas mer. Samordningen fungerar ytterst olika i landet och den viktiga uppgift som förbunden har måste ges större möjligheter. Under våren 2023 presenterade Inspektionen för socialförsäkringen en rapport som pekar på den stora potentialen men också på att statens engagemang i arbetet brister. Alla de fyra ingående parterna behöver tydliga regelverk för samordning, då det är en ytterst viktig del att kunna återgå i arbete efter en lång sjukskrivning eller vid funktionsnedsättning. Regeringen måste säkerställa att staten medverkar fullt ut i dessa sammanhang.

Vikten av möjligheten att finna lokala lösningar inom Finsam

En framgångsfaktor för Finsam är att arbetet är decentraliserat och att man kan hitta lösningar som är anpassade utifrån lokala förutsättningar. Det är centralt att det finns stort utrymme att göra sådana lokala lösningar.

Inspektionen för socialförsäkringen bör få i uppdrag att utvärdera hur kunskap och erfarenheter från samordningsförbunden tas till vara

Samordningsförbunden är decentraliserade organisationer som fungerar utifrån lokala förutsättningar. Centerpartiet anser i grunden att detta ger bäst förutsättningar för att samla rätt resurser kring individen.

Samtidigt bör man vara vaken för risken för suboptimering, eller att viktiga kunskaper och erfarenheter inte sprids och tas tillvara. Centerpartiet vill därför se en utvärdering av hur kunskaper och erfarenheter från de respektive samordningsförbunden tas tillvara.

Studenthälsans och sjukvårdens ansvar för studenters rehabilitering behöver utredas

Studenthälsans och sjukvårdens ansvar för studenters rehabilitering behöver utredas samt utbildningsanordnarens rehabiliteringsansvar förtydligas.

Genussäkra arbetsskadeförsäkringen

Inom arbetsskadeförsäkringen finns osakliga skillnader mellan kvinnors och mäns beviljandegrad. Män får lättare ersättning vid arbetsskada än vad kvinnor får. Kvinnor får sämre utredningar än män, vilket i sin tur beror på att kunskapen om sambanden mellan arbetet och de skador och sjukdomar som uppstår är sämre för typiskt kvinnliga yrken än för typiskt manliga yrken. Centerpartiet tycker att arbetsskadeförsäkringen ska genussäkras så att både kvinnor och män får ett bra skydd.

Instifta ett arbetsmedicinskt råd inom arbetsskadeförsäkringen

Ett bedömningsstöd, framtaget av Socialstyrelsen, skulle ge en rättvisande bedömning av arbetssjukdomar. Instiftande av ett arbetsmedicinskt råd skulle kunna utveckla bedömningsstödet och bistå Försäkringskassan med yttranden och identifiera kunskapsluckor. Kunskapssammanställning och inrättande av en permanent funktion för utvärdering av forskning skulle ha som uppgift att sammanställa arbetsmiljö- och arbetsskadestatistik.

För det kan inte vara rimligt att antalet som fått egenlivränta minskade med 67 procent mellan åren 2004 och 2018, enligt Försäkringskassans rapport. Arbetsskadeersättningen var 11 miljarder kronor 2004 och 3 miljarder 2018 och en myndighet skulle årligen ha ansvar för att presentera en rapport om det. Dessa minskningar av arbetsskadestatistiken är orimliga då det är betydligt fler som arbetar i dag än 2004.

Dessutom måste osakliga skillnader i beviljandegrad mellan kvinnor och män förebyggas. Drivkraften hos arbetsgivare skulle förstärkas då man årligen skulle visa en uppföljning av arbetsskador och dålig arbetsmiljö på bransch- och företagsnivå.

Fall då det är svårt att säkerställa att en skada beror på arbetsplatsen

I många fall är det svårt att fastställa om det är en arbetsskada eller beror på arbetsmiljön att en sjukdom uppstår. I de fall det inte kan garanteras att det är arbetsplatsen som skadan beror på skulle den sjukskrivna istället få en engångssumma.

Om den anställda till exempel varit sjukskriven i ett år och sedan kommer tillbaka har den anställda inte fått lön och inte heller varit med i lönerevisionen. Centerpartiet vill att möjligheten att få en engångssumma istället ska ses över som alternativ i de fall det inte kan garanteras att det är arbetsplatsen som skadan beror på.

Informationen kring förebyggande arbetsskadeförsäkring

Förebyggande arbetsskadesjukpenning är en möjlighet som ytterst få känner till. Mer information om det skulle sannolikt medföra färre heltidssjukskrivningar. Det i sin tur

skulle bidra till att fler hade kontakt med arbetsplatsen, vilket skulle göra att det gick enklare att snabbare återgå till heltid. Den förebyggande ersättningen behöver verkligen uppmärksammas.

En modern, liberal politik för barnens bästa och för jämställda och jämlika villkor för alla föräldrar

Föräldraförsäkringen finns till för att alla föräldrar ska ges förutsättningar att ge sina barn en god omsorg samt att bygga upp den viktiga anknytningen mellan barn och förälder under de första levnadsåren. Centerpartiet vill se en enkel, modern och tydlig föräldraförsäkring som tar avstamp i principen om barnets bästa. En sådan försäkring måste vara anpassad till vårt moderna samhälle och arbetsliv samt olika familjekonstellationer och premiera ett jämställt uttag av föräldradagar.

Pappors uttag av föräldraledighet ökar men väldigt sakta. Det återstår en lång bit innan man kan tala om en jämställd fördelning av föräldraledigheten. Fortfarande möts både kvinnor som tar ut mindre ledighet och män som tar ut mer ledighet av förvåning, misstro och misstänksamhet.

Centerpartiet vill inte detaljstyra människors privatliv men dessa förhållanden är typexempel på att vi som individer begränsas av omvärldens förväntningar på oss utifrån könstillhörighet. Försäkringskassans analyser visar att den faktor som har haft störst inverkan på pappors uttag är införandet av de reserverade månaderna i föräldraförsäkringen. Övriga insatser har haft marginell inverkan.

Den ojämlika fördelningen av föräldraledighet leder till negativa konsekvenser för såväl samhället i stort som enskilda individer. Män förlorar anknytning och viktigt umgänge med barnen. Kvinnor förlorar i löneutveckling och karriärmöjligheter. Barnens rätt till båda sina föräldrar begränsas.

På aggregerad nivå har vi allt att vinna på ett mer jämställt samhälle. Ett samhälle där alla ges lika förutsättningar och möjligheter är ett samhälle som tar vara på den kompetens som finns tillgänglig. Det är ett samhälle där alla människor får möjlighet att förverkliga sina livsprojekt. Det är ett samhälle där människor mår bättre såväl mentalt som fysiskt. Centerpartiet anser att vi behöver en bred samhällsdiskussion om hur vi kan riva de strukturer som hindrar män från att utnyttja sin föräldraledighet och kvinnor från att kombinera ett gott föräldraskap med ett gott arbetsliv.

Jämställdhetsbonusen

Jämställdhetsbonusen infördes av alliansregeringen 2008 och var en stimulans till föräldrar som delade på föräldraledigheten. Bonusen avskaffades av den rödgröna regeringen 2017. För att alla föräldrar ska kunna delta i en jämställd arbetsmarknad vill Centerpartiet se över möjligheterna att återinföra och kraftigt förstärka jämställdhetsbonusen som Alliansen införde.

Vi vill se över möjligheten att återinföra en kraftigt förstärkt och smartare jämställdhetsbonus i föräldraförsäkringen. Föräldrapar med gemensam vårdnad som delat jämställt under de första 18 månaderna, det vill säga minst 40/60, bör få en skattefri jämställdhetsbonus på 50 000 kr, alltså 25 000 kr till vardera vårdnadshavaren. Det är

en tredubbling av den gamla jämställdhetsbonusen. För att föräldrar i större utsträckning ska ta gemensamt ansvar för vabdagarna vill vi dessutom se över möjligheterna att införa en vabbonus.

Avskaffa lägstanivådagarna i föräldraförsäkringen

Ersättningen på lägstanivå är idag 180 kronor per dag. Enligt en rapport från riksdagens utredningstjänst betalades över 70 % av föräldrapenningen på lägstanivån ut till kvinnor år 2020. Utredningen om en modern föräldraförsäkring konstaterade i sitt slutbetänkande 2017 att lägstanivådagarna kan jämföras med ett vårdnadsbidrag och innebära liknande inläsnings effekter för dem som inte har etablerat sig på arbetsmarknaden.

Centerpartiet anser att lägstanivådagarna bör fhasas ut ur föräldraförsäkringen.

80 procent av dagarna ska tas ut innan barnet har fyllt tre år

Alltför många människor, särskilt kvinnor, är frånvarande från arbetsmarknaden under lång tid i samband med föräldraledigheten. De riskerar att förlora i såväl löneutveckling som karriärmöjligheter. Konsekvenserna för den ekonomiska levnadsstandardens riskerar att bli livslånga. Ur ett samhällsekonomiskt perspektiv försvinner arbetade timmar, vilket i sin tur ger en lägre välfärd.

Föräldraförsäkringen har i första hand till syfte att ge utrymme för omvårdnad och anknytning under de första levnadsåren. Fördelningen av uttaget av föräldrapenningen över tid behöver därför ses över. Centerpartiet anser därför att reglerna i föräldraförsäkringen bör skärpas så att 80 % av föräldraledigheten ska tas ut innan barnet har fyllt tre år.

Obegränsat antal dubbeldagar

Möjligheten för båda föräldrarna att vara lediga med föräldrapenning samtidigt (dubbeldagar) är idag begränsad till 60 dagar per förälder. Studier visar att dubbeldagarna har varit gynnsamma för jämställdhet, sammanhållning i familjen och även kvinnors hälsa. Centerpartiet anser mot den bakgrunden att det är rimligt att avskaffa begränsningen av antalet dubbeldagar.

Dagar i föräldraförsäkringen ska kunna användas av andra för barnet viktiga vuxna

I en jämställd föräldraförsäkring måste det faktum att alla inte följer den traditionella tvåsamhetsnormen tas i beaktande. När föräldrar inte lever ihop krävs en annan variant av livspussel. För barnen kan det innebära att det finns fler personer än vårdnadshavarna som ingår i familjemiljön. Från den 1 juli 2024 finns en möjlighet för ensamstående att

överlämna 90 föräldradagar till andra för barnet viktiga vuxna, och för föräldrar med delad vårdnad är det 45 dagar per person. Detta skapar nya möjligheter för familjer och det är positivt. Denna nya möjlighet bör utvärderas tidigt för att se hur effekterna har blivit och därefter kan en bedömning göras om huruvida möjligheten bör vidgas till att omfatta fler dagar.

Koppla skyddet av en förälders sjukpenninggrundande inkomst till hur länge hen har varit ledig

Möjligheten att vara föräldraledig med skyddad SGI är idag begränsad efter att barnet har fyllt 18 månader. Ett sätt att underlätta för pappor, som i regel tar ut föräldraledigheten i ett senare skede, skulle kunna vara att basera SGI-skyddet på hur länge föräldern har varit hemma istället för på barnets ålder. Samtidigt bör det understrykas att syftet med föräldrapenningen är att man ska kunna vara ledig med sitt barn under just de första levnadsåren. Centerpartiet vill se en utredning kring förutsättningarna för SGI-skyddet som tar båda dessa perspektiv i beaktande.

Avskaffa den så kallade snabbhetspremien

Den särskilda beräkningsgrunden för föräldrapenning som gäller om en förälder blir gravid på nytt innan ett barn har uppnått ett år och nio månaders ålder (ofta kallad snabbhetspremie) är problematisk på många sätt. Studier av barnafödandets utveckling i Sverige pekar på att snabbhetspremie styr föräldrars familjeplanering mot tätare födslar. Alltför täta graviditeter medför ökade risker för såväl barnet som mamman. Världshälsoorganisationen (WHO) rekommenderar därför ett tidsintervall på 24 månader mellan två förlossningar.

Därtill ska läggas betydande risker med lång frånvaro, helt eller delvis, från arbetsmarknaden. När en person tappar förankringen hos sin arbetsplats riskerar man att hamna efter i såväl löneutveckling som karriärmöjligheter. Detta kan ge negativa konsekvenser för mycket lång tid framåt. Särskilt drabbade i detta avseende är kvinnor i allmänhet och kvinnor med redan svag anknytning till arbetsmarknaden i synnerhet. Centerpartiet anser därför att den så kallade snabbhetspremie bör avskaffas.

Föräldraledighet för företagare

För att fler ska välja att bli företagare är det viktigt att regler för föräldraförsäkringen som gäller för anställda så långt det går även ska gälla för företagare oavsett företagsform, inklusive de som är både anställda och företagare, så kallade kombinatorer. Då stärks flexibiliteten och tryggheten för framförallt kvinnors företagande.

Centerpartiet har under många år drivit att småföretagare under sin föräldraledighet ska kunna bedriva viss begränsad administrativ styrande verksamhet i sitt företag utan att förlora sin föräldrapenning. Våren 2022 beslutade riksdagen om ett tillkännagivande

till den dåvarande regeringen med denna innebörd. Vi förväntar oss nu att regeringen agerar på detta tillkännagivande och vi kommer att bevaka frågan framåt.

Se över föräldraledighetslagen

Sverige har världens mest generösa föräldraförsäkring innebärande att man med nuvarande regler kan vara borta mycket länge och långt upp i barnets ålder. Därtill har föräldrar rätt att gå ner i arbetstid tills barnet har fyllt 8 år. Vi vet att lång frånvaro från arbetsmarknaden påverkar löneutveckling, karriärmöjligheter och anknytning till densamma. I förlängningen påverkar det också pensionen. Därför bör föräldraledighetslagen ses över.

Vilka inkomster och vilka tillgångar ska räknas in i underlaget för bedömningen av rätten till bostadsbidrag?

I bedömningen av rätten till bostadsbidrag räknas idag även barnens inkomster in i underlaget. Att ett hemmaboende barn som lämnat skolan och har en stadigvarande inkomst bidrar till hushållets kostnader är rimligt.

Centerpartiet menar samtidigt att det finns anledning att se över barnens förmögens inverkan på rätten till bidrag. Det får givetvis inte vara så att föräldrar kan föra över sina tillgångar på barnen och därmed få rätt till behovsprövade förmåner, samtidigt kan barn ha dedikerade tillgångar såsom arv som är låsta för användning fram till barnets 18-årsdag, en brottsofferersättning eller ett skadestånd. I dessa fall bör det övervägas om det ska vägas in i bedömningen av föräldrarnas rätt till bostadsbidrag.

Bostadsbidrag för ensamstående föräldrar

Bostadsbidraget får inte vara utformat så att det hämmar barnens rätt till båda sina föräldrar. När familjer bryts upp är det inte ovanligt att föräldrarnas ekonomiska villkor förändras på helt olika sätt. För föräldrar som har barnen tidvis boende hos sig gäller att bostaden måste ha minst två rum och kök samt vara minst 40 m² stor. Motsvarande krav gäller inte för föräldrar med hemmavarande eller växelvis boende barn.

Barn ska ha en bra bostad oavsett var de bor. De regler som finns kring särlevande med underåriga barn som rör bostadsbidrag fungerar idag inte väl. En faktor som påverkar bostadsbidraget är antalet dagar som respektive förälder har barnet boende hos sig, vilket avgör om barnen betraktas som hemmavarande eller umgängesbarn. Enligt samtal med Försäkringskassan är den gränsen tolv dagar per månad, dvs. ca tre dagar per vecka. Vi menar att denna gräns förefaller väl restriktiv. Det innebär att en förälder som har vårdnaden om sitt barn ca 40 % av tiden riskerar att inte beviljas bostadsbidrag. Detta leder till ekonomisk osäkerhet och en osäkerhet för såväl barn som förälder kring boendet.

Avskaffa flerbarnstillägget för barn nummer två

Riksrevisionen granskade under 2020 hur flerbarnstillägget påverkar måluppfyllelsen inom ramen för den ekonomiska familjepolitiken (RiR 2020:09). Slutsatsen var att flerbarnstillägget har bidragit till att utjämna skillnaderna i ekonomisk standard mellan människor som har barn och de som inte har det. Däremot ansåg Riksrevisionen att den fördelningsmässiga träffsäkerheten är svag samt att kostnadseffektiviteten kunde vara bättre. När flerbarnstillägget reformerades 2005 och kom att omfatta redan barn nummer två i en familj försvagades den ekonomiska omfördelningen kraftigt, samtidigt som den generella förstärkningen av den disponibla inkomsten var marginell.

Centerpartiet anser att flerbarnstillägget för barn nummer två bör avskaffas.

Vidga rätten till föräldrapenning i vissa fall

Vårdnadshavare till barn med allvarliga sjukdomar som exempelvis typ 1-diabetes kan på plats behöva utbilda personal inom förskola och skola om de behov som måste tillgodoses för att barnen ska vara säkra i dessa verksamheter. För att underlätta för vårdnadshavare bör därför möjligheten till tillfällig föräldrapenning vid utbildning och stöttning av personal inom förskola och skola på ett liknande sätt som är möjligt inom ramen för LSS ses över.

Bättre anpassade socialförsäkringsregler för gränspendlare

Ett återkommande problem för gränspendlare är socialförsäkringen. Regelverket gör att en person är begränsad i hur stor andel av sin arbetstid personen kan arbeta i ett land baserat på hur mycket personen arbetar i det andra landet. Det begränsar möjligheten till att arbeta deltid i två länder. Begränsningen uppstår genom att personen förlorar rätten till socialförsäkring i det ena eller andra landet. Regeringen behöver säkerställa att gränspendlare får en större flexibilitet när det gäller rätten till socialförsäkringar i flera länder samtidigt.

När det gäller företagares arbetsgivaravgifter är det också något som behöver ses över. I det fall en person under en period behöver vara tjänstledig från sitt ena arbete för att till exempel vårda en sjuk anhörig, kan företagaren i det land där man är anställd tvingas betala full arbetsgivaravgift, utan att personen har arbetat. Det är inte rimligt och gör att företagare blir försiktigare med att anställa personer som bor i ett annat land.

Detta är något regeringen behöver se över.

Långsiktigt hållbara pensioner – ett löfte till framtiden

Vårt nuvarande pensionssystem trädde i kraft 1999 och fasades in successivt för de som är födda från och med 1938. Den första årskullen som får sin pension enbart från det nya systemet är de som är födda 1954 och således uppnådde 65 års ålder under 2019.

Bakgrunden till pensionsreformen var bland annat att det tidigare ATP-systemet inte var ekonomiskt hållbart och att det inte premierade arbete. Nuvarande pensionssystem bygger på de medel som var och en har jobbat ihop under sitt arbetsliv. Pensionskapitalet förvaltas av AP-fonderna och är helt fristående från statsbudgeten. Detta innebär dels att varje generation finansierar sina egna pensioner, dels att kapitalet är tryggt från finanspolitiska prioriteringar. Centerpartiet står bakom pensionsöverenskommelsen och principerna för vårt nuvarande pensionssystem.

Pensionsgruppen är en parlamentarisk arbetsgrupp bestående av representanter för samtliga partier i riksdagen som också har ställt sig bakom 1994 års pensionsöverenskommelse. Gruppen har till uppgift att kontinuerligt se över pensionssystemet och att vårda och utveckla pensionsöverenskommelsen.

Genomgripande översyn

Inom ramen för Pensionsgruppen har pensionssystemet nyligen genomgått en genomgripande översyn. Denna resulterade i en ny pensionsöverenskommelse för långsiktigt höjda och trygga pensioner, i december 2017. Överenskommelsen innebar genomgripande och viktiga reformer såsom höjd pensionsålder, förstärkt grundskydd genom höjd garantipension och höjt tak i bostadstillägget, åtgärder för mer jämställda pensioner med mera. Den viktigaste åtgärden för att långsiktigt höja pensionerna är att människor jobbar längre. Därför är reformen om höjd pensionsålder så viktig. Det är även viktigt att arbetsmiljön och möjligheten att omskola sig under yrkeslivet förbättras, så att människors förmåga att vara kvar i arbetslivet ökar.

I februari 2020 kom Pensionsgruppen överens om införandet av ett särskilt inkomstpensionstillägg som finansieras via statsbudgeten. Detta var ett steg för att på kort sikt öka det så kallade respektavståndet mellan de som arbetat ett långt arbetsliv och de som aldrig har arbetat. I genomförandet är partierna i Pensionsgruppen överens om att detta så snart som möjligt ska ersättas av en långsiktigt hållbar höjning av pensionerna som ligger inom ramen för pensionssystemet.

I augusti 2025 har Pensionsgruppen tagit ett historiskt beslut om att införa en gas i pensionssystemet. En gas innebär att överskottet i inkomstpensionssystemet ska börja delas ut till pensionärers och pensionssparandes plånböcker. Det finns sedan tidigare en broms i pensionssystemet som infördes i samband med den nya pensionsöverenskommelsen 1998. Bromsen justerar utbetalningarna av inkomstpensionen så att skulderna aldrig överstiger tillgångarna i pensionssystemet. Men tillgångarna i inkomstpensionssystemet har växt och nu – nästan 30 år senare – införs också en gas som ger Sveriges arbetstagare en större del av pensionskakan. Gasen kommer med principer som ska säkerställa att utdelning av överskott sker på ett hållbart och ansvarsfullt sätt. Pensionsgruppen har enats om att utdelning av överskott endast ska ske när balanstalet överstiger 1,15 – det vill säga när tillgångarna överstiger skulderna med mer än 15 procent. Gasen föreslås träda i kraft från januari 2027. Gasen bidrar till att öka skillnaden mellan den som har arbetat och den som inte har arbetat.

Jämställda pensioner

Sverige har ett könsneutralt pensionssystem men eftersom arbetsmarknaden fortfarande är ojämsställd blir utfallet av pensionssystemet ojämsställt. Kvinnan har ofta utgjort en förutsättning för mannens karriär då hon varit hemma och tagit hand om hem och barn och därmed haft en låg inkomst eller ingen inkomst alls. För att uppnå jämställda pensioner behöver både arbetslivet och familjelivet bli jämställt och vi behöver dela pensionspoängen mer rättvist. Under småbarnsåren, då den obetalda arbetsbelastningen är extra ojämn, kan en modell vara att pensionsrätter delas rakt av mellan föräldrarna. Det innebär att premiepensionen automatiskt delas mellan makarna. Önskar man inte det kan man avsäga sig delningen av premiepensionen. Centerpartiet anser att en sådan modell bör övervägas.

Det är fler aspekter inom jämställdhetsområdet som måste ses över. Lönen är en viktig del då män har högre lön trots att kvinnor och män arbetar inom likvärdiga yrken. Det behövs kraftfulla åtgärder för att lönesättningen ska bli mer jämställd, vilket bland annat innebär att män mycket väl kan arbeta inom kvinnodominerade yrken och tvärtom.

De som idag sitter med de lägsta pensionerna, oftast kvinnor, påverkas till stor del av följsamhetsindex. Centerpartiet vill därför se över följsamhetsindexeringen.

En ansvarsfull förvaltning

En grundläggande förutsättning för det svenska pensionssystemets stabilitet och hållbarhet har varit det gemensamma ansvarstagandet inom Pensionsgruppen där de partier som ingick pensionsöverenskommelsen har samarbetat för att vårda överenskommelsen. Det har stundtals varit besvärligt och i många delar trögrörigt men genom att frågorna har hanterats gemensamt har vi i Sverige kunnat undvika kortsiktig utspelspolitik och vidlyftiga vallöften.

De senaste åren har vi sett hur samarbetet i Pensionsgruppen har utsatts för allt svårare prov. Socialdemokraternas utspel i valrörelsen 2018, om det så kallade inkomst-pensionstillägget, blev startskottet för en process där samarbetet i gruppen blev allt kärvare. I efterspelet av Socialdemokraternas ensidiga överenskommelse med Vänsterpartiet vintern 2021/2022 kulminerade utvecklingen.

Centerpartiet drev på för att försöka hitta en gemensam lösning i Pensionsgruppen våren 2022, men vi nådde inte hela vägen fram men förändrade förslaget till det bättre genom att det blev en höjd garantipension istället för ytterligare en förmån i form av garantitillägg.

Nu behöver Pensionsgruppen bygga ett nytt förtroende mellan de ingående partierna.

Under våren 2023 gjordes ett viktigt arbete av de fem partier som historiskt har ingått i Pensionsgruppen, när det gäller att bekräfta pensionssystemets principer samt skriva ner de arbetsformer som har varit grundläggande för att kunna arbeta med pensionssystemet på ett klokt sätt. Efter att detta var satt erbjöds övriga tre partier att bli en del av Pensionsgruppen framåt. Att utöka Pensionsgruppen kommer att innebära utmaningar men pensionssystemet behöver fortsatt gemensamt, blocköverskridande arbete och ansvarstagande politiker för att även ge pensioner till kommande generationer.

Informera om livsinkomstens betydelse för pensionen

Centerpartiet vill främja ekonomisk jämställdhet. För att kunna göra bra val behöver vi tillgång till information om hur våra beslut kring föräldraledighet, deltidsarbete och pensionsparande påverkar vår framtida ekonomi. Därför vill Centerpartiet att Pensionsmyndigheten i samverkan med berörda parter (t.ex. mödravård, försäkringskassa, skatteverk, banker och skola) får i uppdrag att genomföra en informationskampanj riktad till föräldrar om livsinkomst.

Kommunernas ansvar för pensionärernas levnadsstandard

Många pensionärer har inte tillräckligt med pengar över till mat när räkningar, hyran och andra utgifter är betalda. Vi måste få en tydligare reglering och lagstiftning om att kommunerna måste se till att pensionärerna i varje kommun har det bra. Det bör utredas om kommunerna ska ta över ansvaret för att ha direktkontakt med de äldre för att se till att de har en rimlig levnadsstandard.

Översyn av äldres kostnader och ersättningar

Det finns ett förbehållsbelopp som innebär att alla ålderspensionärer ska ha en viss summa kvar att leva på när alla kostnader för vård och omsorg m.m. är betalda. Maxtaxan ska sedan finnas för att garantera att det finns ett tak för utgifterna. Men utöver detta finns det flera utgifter som inte ingår i maxtaxan och förbehållsbeloppet. Det varierar mellan kommunerna vilka kostnader de har för vissa nödvändiga trygghets-system för de äldre. Det behövs en översyn av äldres kostnader och ersättningar. Nivåer och vad som ingår i försörjningsstödet, existensminimum och förbehållsbelopp behöver ses över. Ekonomin för pensionärer ska inte skilja sig åt mellan kommuner.

Martina Johansson (C)

Jonny Cato (C)

Alireza Akhondi (C)

Catarina Deremar (C)

Niels Paarup-Petersen (C)

Anders W Jonsson (C)

Anne-Li Sjölund (C)

Christofer Bergenblock (C)